

УДК: 911.2:631.44.06(477.83)

ГАСЬКЕВИЧ О.В.

СТРУКТУРА ҐРУНТОВОГО ПОКРИВУ ГОЛОГОРО-КРЕМЕНЕЦЬКОГО ГОРБОГР'Я: ПРОБЛЕМИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ВИКОРИСТАННЯ

Ґрунт як природний об'єкт досліджень характеризується низкою специфічних особливостей, що зумовлені будовою його профілю та континуальним поширенням у просторі. Ґрунтовий покрив (ҐП) утворений закономірним просторовим розміщенням ґрунтів на певній території і відзначається певною організацією, тобто має структурні функціональні, генетичні та еволюційні характеристики. Структура ґрунтового покриву (СҐП), що є сукупністю його одноманітних неоднорідностей, дозволяє пояснити характер і механізми взаємозв'язків між ґрунтами, вивчити геометричні особливості ґрунтових контурів, чинники та процеси їхнього виникнення й еволюції [9, с.6]. Поняття СҐП є одночасно ґрунтово-географічним, оскільки визначає просторове розміщення різних типів ґрунту, і ґрунтово-генетичним, так як будь-яка структура формується під впливом різноманітних чинників диференціації ґрунтового покриву та взаємозв'язків між ґрунтами.

Стан проблеми. Ґрунт і ґрунтовий покрив є важливим компонентом екосистем, що значною мірою забезпечує їхню продуктивність та стійкість до зовнішніх впливів. Одночасно, ґрунт і ҐП є об'єктом сільськогосподарського виробництва та зазнає інтенсивного антропогенного навантаження, частково знижуючи або втрачаючи свої продуктивні та екологостабілізуючі функції. Внаслідок антропогенної діяльності змінюються не лише властивості окремо взятих ґрунтів, а й співвідношення між ґрунтами на окремій території, механізми та інтенсивність зв'язків між ними. У зв'язку з цим, посилюється роль вивчення ґрунтового покриву як єдиного "організму", тобто дослідження його структури.

Еволюційні та динамічні зміни СҐП відбуваються під дією природних чинників (геолого-геоморфологічних, біогенних, кліматичних), однак найбільших темпів вони набувають внаслідок антропогенної діяльності. Антропогенні чинники посилюють, гальмують або цілком змінюють дію природних факторів диференціації ґрунтового покриву. Внаслідок антропогенної діяльності СҐП розвивається під впливом ерозійно-аккумулятивних процесів [5, с.105]. На динаміку та еволюцію СҐП також впливають співвідношення та розташування основних видів угідь території, узгодженість господарських меж з формами рельєфу, способи обробітку ґрунту, меліоративні заходи. Слід зазначити, що антропогенний вплив на СҐП може бути багатовекторним. Науково обґрунтоване ведення сільського господарства сприяє зменшенню строкатості ґрунтового покриву. Хаотична, необґрунтована діяльність призводить до негативних наслідків – збільшення його складності та контрастності. При цьому утруднюється ведення сільськогосподарських робіт, оскільки строкатий ґрунтовий покрив потребує диференційованого підбору агротехнічних заходів, удобрення, меліоративних робіт. Тому в умовах проведення в Україні земельної реформи, інформація про просторову організацію ґрунтового покриву, його структуру, набуває важливого значення та необхідна при розробленні раціональних проектів землеволодіння та землекористувань, заходів зменшення

негативного антропогенного впливу на ГП та довкілля.

Аналіз останніх публікацій. Публікації, присвячені питанням дослідження СГП зустрічаються у вітчизняній ґрунтознавчій літературі у незначній кількості. Значно ширше ця тематика представлена у публікаціях зарубіжних ґрунтознавців, насамперед російських. Теоретичні та практичні основи дослідження СГП наведено у працях В.М. Фрідланда, Я.М. Годельмана. Серед публікацій останніх років антропогенний вплив на СГП розглянуто у працях М.А. Глазовської, Н.П. Сорокіної, Н. Б. Хітрова та О.Г. Назаренка [4, 8, 10]. Дослідження охоплюють території лісової та степової, меншою мірою лісостепової зони Росії. Вченими констатовано здебільшого негативний вплив антропогенної діяльності на СГП.

Щодо досліджень у межах України, то вони є фрагментарними та охоплюють її незначну територію [6, 7]. Усе це підкреслює актуальність вивчення трансформування СГП при антропогенному навантаженні.

Мета та об'єкт досліджень. Дослідження структури ґрунтового покриву проведено в межах Гологоро-Кременецького горбогір'я. Цей своєрідний за природними умовами регіон є північним уступом Подільської височини. Територія досліджень відзначається переважанням горбогірного рельєфу та його значною розчленованістю, помірно-континентальним кліматом, поєднанням лісової рослинності (букових, дубово-грабових, грабових, лісів) зі степовою та лучною рослинністю. Ґрунтовий покрив є доволі строкатим та сформований ясно-сірими, сірими лісовими ґрунтами, темно-сірими і чорноземами опідзоленими, дерново-карбонатними, дерновими, лучними, болотними та іншими підтипами ґрунтів.

Об'єктом дослідження є ґрунтовий покрив Гологоро-Кременецького горбогір'я, зокрема його структура, а **предметом** – компонентний склад ГП, генетико-геометрична будова та якісні параметри СГП, трансформування СГП під впливом тридцятирічного сільськогосподарського використання.

Мета досліджень полягає у виділенні окремих одиниць структури ґрунтового покриву (ґрунтових комбінацій) та визначенні їхніх кількісних і якісних характеристик, встановленні змін параметрів СГП під впливом сільськогосподарської діяльності.

Методика досліджень. Дослідження СГП проводилися на двох ключових ділянках у межах Гологірського пасма (КД "Шпиколоси") та Вороняк (КД "Пеняки"). Ключові ділянки охоплюють найхарактерніші для горбогір'я форми рельєфу, ґрунтовий покрив сформований найбільш типовими ґрунтами – темно-сірими та чорноземами опідзоленими, сірими лісовими, значну площу займають гідроморфні ґрунти і торфовища.

Для вивчення структури ґрунтового покриву Гологоро-Кременецького горбогір'я застосовано порівняльно-географічний, натурно-картометричний, якісно-генетичний методи, метод пластики рельєфу. За допомогою статистико-картометричних методів розраховано індекси та коефіцієнти, які характеризують ґрунтові комбінації території досліджень.

Окрім досліджень на ключових ділянках, здійснено картометричні вимірювання та розрахунки аналогічних індексів та коефіцієнтів за ґрунтовими картами, складеними під час обстежень 1975 року. Порівняння первинних даних із сучасними дозволило виявити зміни, які відбулися у структурі ґрунтового покриву за 30-річний період сільськогосподарського використання, а також

намітити далі тенденції розвитку СІП.

Результати досліджень. Структура ґрунтового покриву Гологоро-Кременецького горбогір'я сформувалася під впливом наступних чинників:

- геологічної будови: ґрунтоутворюючими породами на більшості території досліджень є лесоподібні суглинки. У центральній частині проявляється строкатість ґрунтоутворюючих порід, що зумовлює формування літолого-диференційованих ґрунтових комбінацій.

- геоморфологічної будови: рельєф Гологоро-Кременецького горбогір'я сприяє переважанню ґрунтових мезокомбінацій.

- гідрогеологічних умов: ґрунтові води інтенсивно впливають на процеси ґрунтоутворення, спричинюючи перезволоження, оглеєння та заболочення ґрунтів, збільшуючи кількість компонентів ґрунтового покриву і посилюючи його контрастність.

Кліматичні умови та рослинний покрив мають нівелюючу дію.

Сукупна дія чинників диференціації ґрунтового покриву зумовлює наявність великої кількості елементарних ґрунтових ареалів (ЕГА), мікрокатен, які відрізняються між собою на різних рівнях класифікації ґрунтів. Прикладами ЕГА Гологоро-Кременецького горбогір'я є ареали темно-сірих опідзолених крупнопилувато-легкосуглинкових незмитих або еродованих на лесоподібних суглинках; чорноземів опідзолених глеюватих крупнопилувато-легкосуглинкових незмитих або еродованих на лесоподібних суглинках; лучних глейових карбонатних крупнопилувато-середньосуглинкових на елювіально-делювіальних відкладах тощо. Мікрокатени території досліджень приурочені до ерозійних улоговин і балок, ґрунтовий покрив яких сформований складним поєднанням змитих та намитих ґрунтів.

Елементарні одиниці структури ґрунтового покриву об'єднано у ґрунтові комбінації (ГК). Як свідчать дослідження, проведені на ключових ділянках, найпоширенішими класами ГК є поєднання та варіації, для яких характерна наявність односпрямованих зв'язків між ґрунтами різних гіпсометричних рівнів. Окрім того у центральній частині горбогір'я (Вороняки) поширені поєднання-мозаїки, сформовані на ділянках зі строкатими материнськими породами. У заплавах річок виділено ташети ґрунтів різного ступеня гідроморфності.

За механізмом диференціації ґрунтового покриву поєднання та варіації належать до ерозійно-делювіального спектру ГК, поєднання-мозаїки – до ерозійно-делювіально-літогенного, а ташети – до гідрогенного. За ґрунтово-генетичними особливостями комбінації, які займають вододільні поверхні та схили, належать до відкритих – речовини, що мігрують з гідрохімічним та твердим стоком виносяться за їхні межі. Ознакою таких комбінацій є переважання у їхньому складі лінійних та витягнутих ЕГА, які домінують на території дослідження. Ташети Гологоро-Кременецького горбогір'я є напівзамкнутими, оскільки тут частково акумулюються речовини, винесені з суміжних ГК.

Як показали дослідження, внаслідок сільськогосподарського використання кількісні і якісні характеристики ґрунтових комбінацій зазнають суттєвих змін. Найбільше на СІП регіону досліджень впливають процеси водної ерозії. Окрім розчленованого рельєфу та переважання схилівих земель, цьому сприяє висока розораність території (по окремих сільрадах частка ріллі становить 51-76% сільгоспугідь). Ерозійні процеси призводять до зміни морфологічних, фізичних, фізико-хімічних властивостей ґрунтів, збільшення діапазону їхнього коливання [1,

2, 3]. Деградаційні процеси проявляються і у структурі ґрунтового покриву.

Порівняння даних первинної (1975 р.) та сучасної (2004 р.) СІП свідчить, що у комбінаціях ерозійно-делювіального спектру змінилося співвідношення між площею незмитих та еродованих ґрунтів на користь збільшення останніх (табл. 1).

Таблиця 1.

Динаміка площ незмитих та еродованих ґрунтів у ґрунтових комбінаціях (КД “Шпиколоси”)

Зміст ґК	Частка ґрунтів, %		$\frac{X_1}{X_2}$
	незмиті еродовані (2004р. – X_1)	незмиті еродовані (1975р. – X_2)	
Варіація чорноземів опідзолених глеюватих незмитих та різного ступеня змитості з мікрокатенами змитих і намитих ґрунтів улоговин і балок	$\frac{22,1}{67,9}$	$\frac{30,4}{60,0}$	$\frac{0,70}{1,13}$
Поєднання чорноземів опідзолених глеюватих незмитих, темно-сірих опідзолених поверхнево-глеюватих незмитих, слабо- і середньозмитих та мікрокатен змитих і намитих ґрунтів улоговин і балок	$\frac{24,6}{65,0}$	$\frac{68,0}{20,5}$	$\frac{0,36}{3,17}$
Варіація темно-сірих опідзолених поверхнево-глеюватих незмитих та різного ступеня змитості ґрунтів з мікрокатенами змитих і намитих ґрунтів улоговин і балок	$\frac{15,4}{75,0}$	$\frac{44,5}{47,7}$	$\frac{0,35}{1,57}$
Варіація темно-сірих опідзолених поверхнево-глеюватих незмитих та різного ступеня змитості ґрунтів з мікрокатенами змитих і намитих ґрунтів улоговин і балок	$\frac{17,5}{73,3}$	$\frac{40,8}{46,8}$	$\frac{0,43}{1,57}$
Варіація сірих лісових поверхнево-глеюватих незмитих та різного ступеня змитості ґрунтів з мікрокатенами змитих і намитих ґрунтів улоговин і балок	$\frac{15,2}{68,0}$	$\frac{24,4}{51,5}$	$\frac{0,62}{1,32}$

Співвідношення між різними типами ґрунтів залишилося незмінним. За період досліджень площа еродованих ґрунтів у межах комбінацій зросла здебільшого у 1,3-3,17 рази. Слід також зазначити, що на ґрунтових картах 1975 року еродовані ґрунти виділено не окремими ЕґА, а мікроплямистостями відмінного ступеня еродованості (наприклад, плямистість чорноземів опідзолених глеюватих слабозмитих з часткою середньозмитих 10-30%). Це свідчить про те, що мала площа окремих ареалів еродованих ґрунтів не дозволяла виділити їх як самостійні ЕґА при обраному масштабі досліджень. Збільшення площі контурів еродованих ґрунтів дало змогу при сучасних дослідженнях виокремити замість плямистостей елементарні ґрунтові ареали.

Виділення нових ЕґА та мікрокатен зумовило збільшення їхньої загальної кількості, що призвело до зростання індексу роздрібненості (Ід) ІП комбінацій. У сучасних ґК значення Ід коливається у межах 0,03-0,01 (Гологірське пасмо) та 0,07-0,30 (Вороняки) (табл. 2). У минулому цей показник не перевищував 0,06 для ґрунтових комбінацій західної частини горбогір'я та 0,16 – для комбінацій центральної частини. За період досліджень зросла розчленованість ґрунтового покриву: для первинних ґрунтових комбінацій коефіцієнт розчленування ІП становив 1,6-2,7, а для сучасних 2,0-4,3. Згідно з наведеними даними більшість ґК Гологоро-Кременецького горбогір'я належало в минулому до розряду крупноблокових розчленованих. Внаслідок зростання складності ґрунтового покриву частину ґрунтових комбінацій класифіковано на даний час як роздрібнені витягнуті. Для деяких ґрунтових комбінацій, особливо у центральній частині

Таблиця 2.

Характеристика ґрунтових комбінацій ключової ділянки “Пеняки”

Зміст ґрунтових комбінацій	Ід	Іс	КР	Контрастність, %				Ін
				КГ	КМ	КС	Ік	
Варіація темно-сірих опідзолених поверхнево-глеюватих незмитих та різного ступеня змитості ґрунтів з мікрокатенами змитих і намитих ґрунтів улоговин і балок	0,20	0,40	2,0	4,1	28,2	34,8	67,1	26,8
Варіація темно-сірих опідзолених поверхнево-глеюватих незмитих та різного ступеня змитості ґрунтів з мікрокатенами змитих і намитих ґрунтів улоговин і балок	0,08	0,20	2,6	3,7	33,0	34,7	71,4	14,3
Поєднання-мозаїка сірих лісових та темно-сірих опідзолених незмитих та різного ступеня змитості ґрунтів з дерново-карбонатними слабо- і середньозмитими та мікрокатенами змитих і намитих ґрунтів улоговин і балок і лучними шлейфів схилів	0,10	0,28	2,1	13,9	27,4	33,8	75,1	21,0
Поєднання сірих лісових та темно-сірих опідзолених незмитих та різного ступеня змитості з мікрокатенами змитих і намитих ґрунтів улоговин і балок	0,10	0,20	2,1	12,9	37,0	31,0	80,9	16,1
Варіація темно-сірих опідзолених глеюватих незмитих та різного ступеня змитості ґрунтів з мікрокатенами змитих і намитих ґрунтів улоговин і балок	0,07	0,17	2,9	3,5	29,6	36,0	69,0	11,7
Варіація сірих лісових поверхнево-глеюватих незмитих та різного ступеня змитості ґрунтів з мікрокатенами змитих і намитих ґрунтів улоговин і балок	0,30	0,40	2,4	3,0	36,0	40,9	79,9	32,0
Ташет дернових карбонатних глейових, лучних, лучно-болотних ґрунтів та торфовищ низинних заплави р. Луг	0,08	0,17	2,5	15,5	0,0	0,0	15,5	2,6

регіону досліджень, індекс роздрібненості сягає максимально допустимих значень розряду крупноблокових ГК. Тому за умови дальшого зростання кількості ЕГА та мікрокатен, такі комбінації перетворюються на роздрібнені.

Важливою характеристикою ґрунтового покриву комбінацій є його контрастність. У межах Гологоро-Кременецького горбогір'я контрастність ГК зумовлена відмінностями ґрунтів за генетичним рядом, гранулометричним складом, різним ступенем змитості. Роль цих чинників у формуванні контрастності ІП є неоднозначною.

Найнижчою є контрастність ГК за генетичним рядом: коефіцієнт контрастності за цим показником для варіацій ґрунтів становить 3,0-10,4%, для поєднань та поєднань-мозаїк – 11,4-13,9%, для ташетів – 7,7-15,5%. За гранулометричним складом вища контрастність спостерігається у ґрунтових комбінаціях центральної частини горбогір'я (КМ становить 27,4-37,0%). Для ґрунтових комбінацій Гологірського пасма величина КМ дорівнює лише 6,2-15,2%. Хоча і в західній, і в центральній частинах регіону досліджень виділено ґрунтові комбінації, однорідні за гранулометричним складом (КМ = 0) – поєднання чорноземів опідзолених незмитих, темно-сірих опідзолених незмитих, слабо- й середньозмитих та мікрокатен змитих і намитих ґрунтів улоговин і балок; ташет лучних глейових карбонатних та лучно-болотних ґрунтів заплави річки Золота Липа.

Максимально контрастними ґрунти є за ступенем еродованості. Коефіцієнт контрастності ґрунтів за ступенем еродованості (КС) становить 21,2-44,4%, при

цьому він є однаково високий як у поєднаннях, так і у варіаціях усієї території досліджень. Саме змитість ґрунтів нівелює різницю контрастності між поєднаннями та варіаціями. Сумарна контрастність, зумовлена природними особливостями (генетичними відмінностями і гранулометричним складом), у поєднаннях та поєднаннях-мозаїках є вищою ніж у варіаціях, що є закономірним явищем. Ерозійні процеси, інтенсифіковані сільськогосподарською діяльністю, практично нівелюють цю різницю, тому інтегральний індекс контрастності є однаково високим для поєднань і варіацій. Щодо територіального аспекту, то для комбінацій Гологірського пасма значення I_k є нижчим (34,9-55,8%), ніж для Вороняк (67,1-80,9%). Лише для ташетів, які не зазнають впливу ерозійних процесів, показник КС дорівнює нулю, а індекс контрастності є невисоким (7,7-15,5%).

Слід зазначити, що контрастність ґрунтового покриву Гологоро-Кременецького горбогір'я також зазнала змін у часі. За період дослідження загальна контрастність зросла, що пов'язано зі збільшенням контрастності за гранулометричним складом та ступенем еродованості ґрунтів. Більшість ґрунтів на початковому етапі досліджень мали однорідний гранулометричний склад, відповідно контрастність ІК за гранулометричним складом дорівнювала нулю.

Збільшення площ еродованих ґрунтів спричинило зростання контрастності за ступенем еродованості. У сучасних ІК частіше ніж у минулому спостерігається межування ареалів ґрунтів, які у ряді категорій контрастності за ступенем еродованості віддалені більше ніж на одну градацію (наприклад, незмитих та середньозмитих, слабозмитих і розмитих). Відповідно індекс контрастності ґрунтових комбінацій зрій у 1,1-2,9 рази (рис. 1). Помітнішим таке збільшення є у

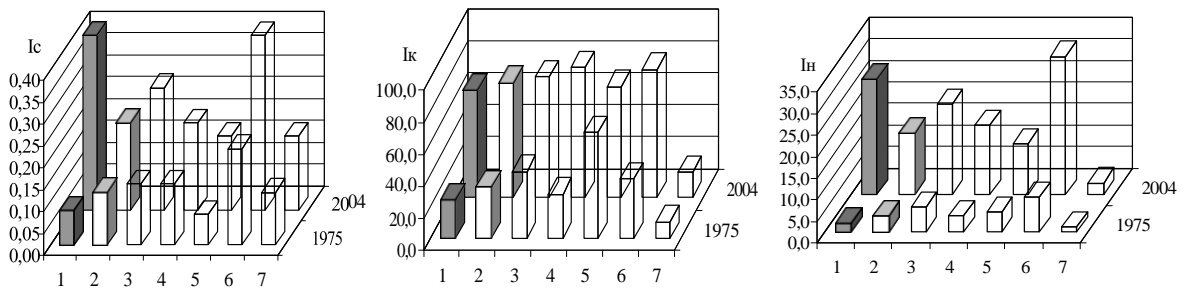

Рис. 1. Динаміка індексів складності (а), контрастності (б) та неоднорідності (в) ґрунтових комбінацій КД "Пеняки"

1, 2 – варіації темно-сірих опідзолених поверхнево-глеюватих незмитих та різного ступеня змитості ґрунтів з мікрокатенами змитих і намитих ґрунтів улоговин і балок; 3 – поєднання-мозаїка сірих лісових та темно-сірих опідзолених незмитих та різного ступеня змитості ґрунтів з дерново-карбонатними середньозмитими, мікрокатенами змитих і намитих ґрунтів улоговин і балок і лучними глейовими шлейфів схилів; 4 – поєднання сірих лісових та темно-сірих опідзолених незмитих та різного ступеня змитості ґрунтів з мікрокатенами змитих і намитих ґрунтів улоговин і балок; 5 – варіація темно-сірих опідзолених глеюватих незмитих та різного ступеня змитості ґрунтів з мікрокатенами змитих і намитих ґрунтів улоговин і балок; 6 – варіація сірих лісових поверхнево-глеюватих незмитих та різного ступеня змитості ґрунтів з мікрокатенами змитих і намитих ґрунтів улоговин і балок; 7 – ташет лучних і лучно-болотних карбонатних ґрунтів та торфовищ низинних заплави р. Луг.

центральної частині, у межах Вороняк. Згідно з класифікацією ґрунтових комбінацій за контрастністю ІП у минулому більшість з них належали до напівконтрастних, а ташети – до неконтрастних. На сучасному етапі частина ІК,

особливо у межах Вороняк, перетворилася на контрастні. У деяких комбінаціях величини Ік наблизились до крайніх значень для певних класів. Тому за умови збереження нинішніх темпів ерозії в майбутньому можна спрогнозувати трансформування частини напівконтрастних комбінацій на контрастні, а контрастних – на строкаті.

Відповідно до збільшення складності і контрастності ґрунтового покриву зростає його неоднорідність. Індекс неоднорідності ІК зріс здебільшого у 1,5-3,9 рази. Інколи зростання Ін сягає 14 разів (наприклад, для варіацій темно-сірих опідзолених поверхнево-глеюватих незмитих та різного ступеня змитості ґрунтів з мікрокатенами змитих і намитих ґрунтів улоговин і балок). Максимальне зростання значень Ін спостерігається у центральній частині горбогір'я, де помітнішими є зміни контрастності та складності ґрунтового покриву.

Отримані результати досліджень дають підстави зробити наступні **висновки**. Ґрунтовий покрив Гологоро-Кременецького горбогір'я відзначається значною складністю та контрастністю, причинами яких є велика кількість компонентів ІП та їхня відмінність на усіх рівнях класифікації ґрунтів. Головним чинником формування неоднорідності ІК є ерозійні процеси, вплив яких суттєво перевищує дію інших природних чинників. Дія ерозійних процесів нівелює генетичні відмінності між окремими класами ґрунтових комбінацій, спричинюючи однаково високі показники контрастності як у варіаціях, так і у поєднаннях та поєднаннях-мозаїках. Сільськогосподарська діяльність в межах Гологоро-Кременецького горбогір'я інтенсифікує процеси площинного змиву та лійного розмиву ґрунтів, що посилює гетерогенізацію ґрунтового покриву та викликає його деградацію.

Проведені дослідження свідчать про необхідність запровадження на території Гологоро-Кременецького горбогір'я комплексу заходів, спрямованих на охорону ґрунтів та збереження структури ґрунтового покриву. До таких заходів належать протиерозійні заходи (контурно-меліоративна система обробітку, укріплення ґрунтів вздовж ярково-балкової мережі), територіально-організаційні (узгодження меж сільськогосподарських угідь з одиницями структури ґрунтового покриву), розроблення системи сівозмін, адаптованих до СІП.

Окрім того, результати досліджень та ключові ділянки можна використовувати як базу для проведення моніторингу за станом ґрунтів та ґрунтового покриву.

1. Гаськевич О.В. Ерозійна деградація ґрунтів Гологоро-Кременецького горбогір'я // Мат. Всеукр. наук.-практ. конф. "Молодь, освіта, наука, культура і національна самосвідомість". – К.: Вид-во Європ. ун-ту, 2003. – С. 95-98. 2. Гаськевич О. В. Оцінка варіабельності фізико-хімічних властивостей ґрунтів Гологоро-Кременецького горбогір'я // Генеза, географія та екологія ґрунтів: 36. наук. праць. – Львів: Видавничий центр ЛНУ, 2003. – С. 91-95. 3. Гаськевич О.В. Трансформація ґрунтового покриву в агроландшафтах Гологоро-Кременецького горбогір'я // Фізична географія та геоморфологія. – К.: ВГЛ Обрії, 2004. – Вип. 46. – Т 2. – С. 47-53. 4. Глазовская М. А. Денудационно-аккумулятивные структуры почвенного покрова как формы проявления педолитогенеза // Почвоведение. – 2000. – № 2. – С. 134-147. 5. Годельман Я.М. Неоднородность почвенного покрова и использование земель. – М.: Наука, 1981. – 200 с. 6. Ковалишин Д.И. Основные типы структур почвенного покрова Украинского Полесья и их современное развитие в условиях

интенсивного земледелия // Структура почвенного покрова и организация территории. – М.: Наука, 1983. – С. 94-98. **7.** Корсунов В.М., Красеха Е.Н., Ральдин Б. Б. Методология почвенных эколого-географических исследований и картографии почв. – Улан-Удэ: Изд-во БНЦ СО РАН, 2002. – 234 с. **8.** Сорокина Н. П. Элементарные почвенные структуры пахотных земель. Опыт картографирования // Почвоведение. – 2000. – № 2. – С. 158-168. **9.** Фридланд В. М. Структура почвенного покрова. – М.: Мысль, 1972. – 424 с. **10.** Хитров Н.Б., Назаренко О. Г. Формирование структуры почвенного покрова при переувлажнении на склоне в степном агроландшафте // Почвоведение. – 2000. – № 9. – С. 1054-1063.

Structure of Holohoro-Kremenets highlands soil cover has been studied in the article. Complexity, contrast and unhomogeneity indices of soil cover have been calculated for the studied territory soil combinations. Erosion processes significant influence on the formation of these indices has been noted.